

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра обробки металів тиском і спецтехнологій

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ**

Освітньо-професійна програма „Прикладна механіка” підготовки
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Спеціальність: 131 Прикладна механіка
Галузь знань: 13 Механічна інженерія

м. Кропивницький – 2021

ЗМІСТ

1. Загальна інформація.
2. Анотація до дисципліни.
3. Мета дисципліни.
4. Формат дисципліни.
5. Програмні результати навчання.
6. Обсяг дисципліни.
7. Ознаки дисципліни.
8. Пререквізити.
9. Технічне і програмне забезпечення /обладнання.
10. Політика курсу.
11. Навчально-методична карта дисципліни.
12. Система оцінювання та вимоги.
13. Рекомендована література.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ
Викладач	Свяцький Володимир Вячеславович, кандидат технічних наук, доцент
Контактний телефон	(0522)-33-51-95 (кафедра обробки металів тиском та спецтехнологій)
E-mail:	svv_iamph@ukr.net
Консультації	<i>очні</i> – відповідно до затвердженого графіку консультацій; <i>онлайн</i> – е-листування, вебінари на платформі Zoom (за запитом здобувача вищої освіти)

2. Анотація до дисципліни

У сучасному світі вкрай важливими та актуальними на підприємствах усіх форм власності є питання створення безпечних умов праці через впровадження нешкідливих для життя та здоров'я персоналу технологічних процесів. Охорона життя і здоров'я людини, умови та безпека праці, їхній стан та покращення – пріоритетне завдання соціальної політики будь-якої сучасної індустріально розвинутої держави.

Сучасне виробництво характеризується наявністю різноманітних шкідливих чинників – фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних, соціальних і механічних, характер дії яких має добре знати спеціаліст, щоб не допустити їх дії на працюючих, уникнути травмувань і запобігти професійним захворюванням. За таких умов важливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, які б могли не тільки чітко визначити призначення і завдання охорони праці в Україні, а і кваліфіковано вирішувати питання економічних наслідків незадовільного стану охорони праці, травматизму на виробництві та професійних захворювань, розмір шкоди, заподіяної працівникам у наслідок тимчасової непрацездатності та каліцтва.

Охорона праці в галузі – це галузь, яка вивчає системи заходів правового, соціально-економічного, організаційно-технічного, санітарно-гігієнічного і лікувально-профілактичного характеру, що спрямовані на збереження здорових і безпечних умов праці фахівців в механічній інженерії.

Курс „Охорона праці в галузі” – є нормативною дисципліною, яка вивчається у вищих закладах з метою формування у майбутніх фахівців знань щодо стану і проблем охорони праці у галузі машинобудування та матеріалообробки відповідно до напрямку їхньої підготовки, складових функціонування системи управління охороною праці, методів і засобів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі згідно з чинними законодавчими та іншими правовими актами.

3. Мета дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у набутті здобувачем освіти компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення діяльності за обраною спеціальністю із урахуванням ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці, прийняття продуктивних рішень у сфері цивільного захисту відповідно до досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у механічній інженерії.

4. Формат дисципліни

Для денної форми навчання:

Викладання курсу передбачає для засвоєння дисципліни традиційні лекційні заняття із застосуванням електронних презентацій.
Формат очний (offline / face to face)

Для заочної форми навчання:

Під час сесії формат очний (offline / face to face), у міжсесійний період – дистанційний (online).

5. Програмні результати вивчення дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути наступні компетентності:

Загальні компетентності (soft-skills):

ЗК1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати інженерно-технічні та науково-прикладні проблеми.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК1. Здатність застосовувати відповідні методи і ресурси сучасної інженерії для знаходження оптимальних рішень широкого кола інженерних задач із застосуванням сучасних підходів, методів прогнозування, інформаційних технологій та з урахуванням наявних обмежень за умов неповної інформації та суперечливих вимог.

Програмні результати навчання:

РН1. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання новітніх методів та методик проектування, аналізу і дослідження конструкцій, машин та/або процесів в галузі машинобудування та суміжних галузях знань.

РН2. Розробляти і ставити на виробництво нові види продукції, зокрема виконувати дослідно-конструкторські роботи та/або розробляти технологічне забезпечення процесу їх виготовлення.

РН8. Оволодівати сучасними знаннями, технологіями, інструментами і методами, зокрема через самостійне опрацювання фахової літератури, участь у науково-технічних та освітніх заходах.

Обсяг дисципліни

Вид заняття	Кількість годин
лекції	28
самостійна робота	62
Всього	90

6. Ознаки дисципліни

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів / годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Нормативна / вибіркова
2021	1	1	131 Прикладна механіка	3/90	2	Залік	нормативна

7. Пререквізити

Ефективність засвоєння змісту дисципліни „Охорона праці в галузі” значно підвищиться, якщо здобувачі на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти засвоїли головні положення нормативних навчальних дисциплін „Безпека життєдіяльності” та „Основи охорони праці”, а також окремі питання охорони праці в дисциплінах професійного спрямування.

8. Технічне і програмне забезпечення /обладнання

У період сесії бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з адміністрацією та викладачами з приводу проведення занять та консультацій. У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу) та оргтехніку для комунікації з адміністрацією, викладачами та підготовки самостійних робіт.

9. Політика дисципліни

Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

Відвідування занять

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що усі здобувачі відвідають лекційні заняття курсу.

Пропущені заняття повинні бути відпрацьовані не пізніше, ніж за тиждень до залікової сесії.

Поведінка на заняттях

Недопустимість: запізнь на заняття, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання.

При організації освітнього процесу в Центральукраїнському національному технічному університеті здобувачі, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ; Положення про дотримання академічної доброчесності НПП та здобувачами вищої освіти (<http://www.kntu.kr.ua/?view=univer&id=4>).

10. Навчально-методична карта дисципліни

Тиждень, дата, години	Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) /формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовний модуль 1. Основні засади охорони праці в механічній інженерії							
Тиждень 1-й і 2-й	Тема 1. Правові та організаційні питання охорони праці	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[1, 2, 4, 5, 8, 10, 22 – 25]	Законодавча та нормативна база України про охорону праці. Основні положення Закону України „Про охорону праці”. Законодавство про працю. Державне управління охороною праці та організація охорони праці на виробництві. Навчання з питань охорони праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Методи аналізу стану і основних причин травматизму та професійних захворювань на виробництві. Методи	18 балів	До початку 3-го тижня

					аналізу виробничого травматизму та профзахворювань. Основні причини виробничого травматизму і профзахворювання та заходи щодо їх попередження. (8 годин)		
Тиждень 3-й і 4-й	Тема 2. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[5, 7, 26 – 28]	Загальні санітарно-гігієнічні вимоги щодо розміщення підприємств машинобудівної галузі, вимоги до виробничих і допоміжних приміщень. Технічна естетика виробничих приміщень. Організація праці на робочому місці. Вибір оптимального режиму роботи і відпочинку. Основні напрями поліпшення стану повітря робочої зони. Вентиляція і освітлення виробничих приміщень та захист від випромінювань. Принципи створення та використання засобів захисту від шуму, вібрації та ультразвуку. (8 годин)	16 балів	До початку 5-го тижня
Тиждень 5-й і 6-й	Тема 3. Основи техніки безпеки. Вимоги безпеки до технологічного	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[9, 26, 29, 30]	Загальні вимоги безпеки до технологічних процесів та виробничого обладнання. Безпека	16 балів	До початку 7-го тижня

	обладнання і процесів				виробничого обладнання. Безпека технологічного процесу. Вимоги безпеки до організації робочих місць. Безпека вантажно-розвантажувальних робіт. Безпека підйомно-транспортного устаткування. Безпека внутрішньозаводського транспорту. Безпека внутрішньоцехового транспорту. (8 годин)		
Змістовний модуль 2. Електробезпека, пожежна профілактика, попередження виробничого травматизму та організація цивільного захисту на об'єктах механічної інженерії							
Тиждень 7-й і 8-й	Тема 4. Електробезпека	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[22 – 26, 29, 30]	Електротравматизм і дія електричного струму на організм людини. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Системи засобів і заходів безпеки експлуатації електроустановок. Система електрозахисних засобів. Організація безпечної експлуатації електроустановок. Вимоги до обслуговуючого персоналу. Види електричних травм. Чинники, які впливають на наслідок ураження	13 балів	До початку 9-го тижня

					електричним струмом. Причини летальних наслідків від дії електричного струму. Перша (долікарська) допомога потерпілим при ураженні електричним струмом. (10 годин)		
Тиждень 9-й і 10-й	<u>Тема 5.</u> Основні заходи пожежної профілактики на об'єктах механічної інженерії	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[22 – 26, 29 – 31]	Схема і алгоритм забезпечення пожежної безпеки машинобудівного об'єкта. Класифікація приміщень і будівель за вибухопожежонебезпекою. Класифікація пожежонебезпечних та вибухонебезпечних зон. Система попередження вибухів і пожеж. Система організаційно-технічних заходів, протипожежного та противибухового захистів. (10 годин)	13 балів	До початку 11-го тижня
Тиждень 11-й і 12-й	<u>Тема 6.</u> Аналіз, прогнозування та попередження виробничого травматизму у машинобудуванні	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[22 – 26]	Стан травматизму в машинобудівній галузі України. Економічна складова вдосконалення охорони праці. Проблеми впливу умов праці робітників на організацію виробничої діяльності підприємства і вдосконалення питань охорони праці.	12 балів	До початку 13-го тижня

					Теоретичне і прикладне значення ризику у теорії і практиці управління охороною праці машинобудівного підприємства. Аналіз методів оцінки професійного ризику. (9 годин)		
Тиждень 13-й і 14-й	Тема 7. Організація цивільного захисту на галузевих об'єктах	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[32 – 34]	Характеристика потенційно небезпечних промислових об'єктів на території України. Моніторинг небезпек, що можуть спричинити надзвичайні ситуації. Методичні положення ідентифікації та паспортизації машинобудівних підприємств щодо визначення потенційної небезпеки. Планування заходів з питань цивільного захисту. Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту. Забезпечення техногенної безпеки на галузевих об'єктах як складової частини цивільного захисту. Спеціальна функція у сфері цивільного захисту. (9 годин)	12 балів	До кінця 14-го тижня

11. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: залік.

Контроль знань і умінь студентів (поточний і підсумковий) з дисципліни „Охорона праці в галузі” здійснюється згідно з кредитною трансферно-накопичувальною системою організації навчального процесу. Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка	
		За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	Зараховано	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	Зараховано	82-89
C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок		74-81
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	Зараховано	64-73
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	Незараховано	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота		1-34

Критерії оцінки заліку:

– „зараховано” — студент має стійкі знання про основні поняття дисципліни, може сформулювати взаємозв'язки між поняттями.

– „не зараховано” — студент має значні пропуски в знаннях, не може сформулювати взаємозв'язку між поняттями, що вивчаються в курсі, не має уявлення про більшість основних понять дисципліни, що вивчається.

Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєності теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль). Семестровий залік полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою („зараховано”, „не зараховано”) шкалою оцінювання результатів навчання.

Семестровий залік проводиться на останньому занятті, до початку екзаменаційної сесії. Навчальний план передбачає при вивченні навчальної дисципліни виконання певних видів робіт на лекційних заняттях, виконання індивідуальних завдань, інших видів навчальної

діяльності, тому оцінка здобувачам вищої освіти вище 60 балів може виставлятися без виконання ними підсумкової залікової роботи. В такому разі виставлення оцінки підсумкового семестрового контролю не передбачає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти на заліку.

У разі, якщо сума рейтингових балів менша ніж 60, але виконані умови допуску до семестрового контролю, здобувач вищої освіти виконує на останньому за розкладом занятті заліковий контрольний тест. За бажанням, здобувач вищої освіти має право на виконання залікового контрольного тесту з метою підвищення кількості балів, які були набрані ним протягом семестру.

У процесі вивчення курсу для поточного контролю самостійної роботи студентів денної форми навчання та якості засвоєння ними матеріалу викладач використовує проведення поточних контрольних робіт, тестування.

Самостійна робота студентів заочної форми навчання передбачає самостійне вивчення окремих питань тем за методичними вказівками викладача. Здобувач повинен опрацювати необхідний обсяг навчальної літератури та нормативно-правових актів. У ході засвоєння програми курсу, під час підготовки до заліку, рекомендується звертатись до першоджерел (міжнародних нормативно-правових актів, Конституції України, законів, наказів, інструкцій міністерств та інших нормативно-правових документів) і до монографічної літератури, в якій висвітлено основні погляди на відповідні проблеми, наводяться та аналізуються нормативно-правові акти.

Вимоги до письмової роботи. Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання студентами заочної форми навчання письмової контрольної роботи за індивідуальним варіантом відповідно до порядкового номера здобувача за списком в навчальних журналах академічної групи.

Вимоги до самостійної роботи.

1. Поглиблене вивчення питань тем за методичними вказівками викладача.
2. Систематичне опрацювання лекційного матеріалу, запропонованої базової та допоміжної літератури з питань курсу.
3. Самостійна підготовка до заліку.

Розподіл балів, які отримують студенти при вивченні дисципліни „ Безпека життєдіяльності”

Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100
18	16	16	13	13	12	12	

Примітка: T1, T2,...,T7 – тема програми

12. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України.
2. Кодекс законів про працю України.
3. Кодекс Цивільного захисту України.
4. Закон України. Про охорону праці.
5. Закон України. Основи законодавства України про охорону здоров'я.
6. Закон України. Про пожежну безпеку.
7. Закон України. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.
8. Закон України. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
9. Закон України. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.
10. Постанова Кабінету Міністрів України № 337 від 17.04.2019 р. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
11. НПАОП 0.00-4.09-07. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.
12. НПАОП 0.00-4.11-07. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.
13. НПАОП 0.00-4.12-05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.
14. НПАОП 0.00-4.15-98. Положення про розробку інструкцій з охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 р. № 9.
15. НПАОП 0.00-4.21-04. Типове положення про службу охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
16. НПАОП 0.00-4.33-99. Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій. Наказ Держнаглядохоронпраці від 17.06.1999 р. № 112.
17. НПАОП 0.00-6.03-9.3 Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві. Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 р. № 132.
18. НПАОП 0.00-6.13-05. Порядок організації державного нагляду за охороною праці та гірничого нагляду в системі Держнаглядохоронпраці України. Наказ Держнаглядохоронпраці від 30.03.2004 р. № 92.
19. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. Навчальний посібник. – К.: Основа, 2011. – 551 с.
20. Ткачук К.Н., Зацарний В.В., Каштанов С.Ф. та ін. Охорона праці та промислова безпека: Підручник. – К.: Лібра, 2010. – 559 с.
21. Протоєрейський О.С., Запорожець О.І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.
22. Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В.В.Березуцького – Харків: Факт, 2005. – 480 с.
23. Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник з тестовим комплексом на CD/ за ред. К.Н. Ткачука. – К.: Знання, 2010. – 167 с. + компакт-диск.

24. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. - 367 с
25. Ткачук К.Н., Мольчак Я.О., Каштанов С.Ф., Полукаров О.І. та ін. Управління охороною праці: Навчальний посібник. – Луцьк: 2012. – 287 с.
26. Ткачук К.Н., Єсипенко А.С., Филипчук В.Л., Полукаров О.І. та ін. Система державного нагляду за промисловою безпекою та охороною праці: Навчальний посібник. – Рівне: 2012. – 384 с.
27. Ткачук К.Н., Калда Г.С., Каштанов С.Ф., Полукаров О.І. та ін. Психологія праці та її безпеки: Навчальний посібник. – Хмельницький: 2011. – 135 с.
28. Ткачук К.Н., Филипчук В.Л., Каштанов С.Ф., Зацарний В.В., Полукаров О.І. та ін. Виробнича санітарія: Навчальний посібник. – Рівне: 2012. – 443 с.
29. Гандзюк М.П. Основи охорони праці: підручник: затв. МОНУ/ М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський; за ред. М. П. Гандзюка. – К.: Каравела, 2008. – 384 с.
30. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: підручник для студ. вищ. навч. закл. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2010. - 375 с.
31. Кузнецов В. Охрана труда на предприятии: 5-е изд., перераб. и доп. / В.Кузнецов. –Харьков: Фактор, 2008. - 720 с.
32. Бикова О.В., Болієв О.В., Деревинський Д.М. та ін. Основи цивільного захисту: Навч. посіб. – К: 2008. – 223 с.
33. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посіб. – Львів, 2010. – 384 с.
34. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посіб. – К: Центр учбової літератури, 2008.– 158 с.

Допоміжна

35. ДСН 3.3.6.039-99. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.
36. НПАОП 0.00-1.28-10. Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010р. № 65.
37. НПАОП 0.00-2.23-04. Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
38. НПАОП 0.00-8.24-05. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.
39. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі. Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 р. № 263/121.
40. ДСТУ 2293-99. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.
41. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 № 528.
42. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.003-74 (1999). ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация.
43. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007. ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.
44. ДБН 2.09.04-87. Адміністративні та побутові будівлі.
45. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.

46. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. № 559.
47. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС. Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників.
48. Конвенція МОП 187. Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці.
49. Міжнародний стандарт SA8000: 2001. Соціальна відповідальність.
50. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010. Настанова по соціальній відповідальності.
51. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007. Системи менеджменту охорони праці. Вимоги.
52. Міжнародний стандарт OHSAS 18002. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

Інформаційні ресурси

53. Державна служба України з питань праці (Держпраці). <https://dsp.gov.ua>.
54. Фонд соціального страхування України. <https://www.dsns.gov.ua>.
55. Державна служба з питань надзвичайних ситуацій України: <http://www.mns.gov.ua>.
56. Міністерство охорони здоров'я України: <http://www.moz.gov.ua>.
57. Інформаційно-правовий портал Закони України: <http://uazakon.com>.
58. Верховна Рада України: <http://www.rada.gov.ua>.
59. Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua>.
60. Міністерство екології та природних ресурсів України: <http://www.menr.gov.ua>.
61. Рада національної безпеки і оборони України: <http://www.rainbow.gov.ua>.
62. Міжнародна організація цивільної оборони: <http://www.icdo.org>.
63. Міжнародний Комітет Червоного Хреста: <http://www.icrc.org>.